

Művészet

Illés Árpád emlékkönyv

Minden bizonnyal igaza van Mezei Ottónak abban, hogy az 1908-ban született, 1980-ban elhunyt Illés Árpád a magyar nonfiguratív festészet számottevő alakja, s „a jelenkori hazai klasszikusokat megillető rangra tarthat igényt”. Ezzel azok is egyet tudnak érteni, akik csak a közelmúltban megjelent *Illés Árpád emlékkönyv* remek képanyagát nézegetve ismerkednek a Rudnay- és Vaszary-tanítvány Illés festményeivel és linómet-szeteivel. A képzőművész gyermekei által gondosan összeállított könyvben (Illés Eszter szerkesztette, Illés Ádám készítette a reprodukciókat) egymást váltogatják a műfajok: a fotódokumentáció, Mezei Ottó átfogó tanulmánya, az egykori Majakovszkij utcai műtermet látogató barátok, kollégák (többek között Keresztury Dezső, Solymos Ida, Káldi János, Károlyi Amy, Jánosy István, Fehér Ferenc, Szerb György, Nagy Gáspár, Tolnai Ottó, Tóth Bálint, Jung Károly, Bella István, Gyurkovics Tibor, Albert Zsuzsa, Deák László, Rákos Sándor, Weöres Sándor) versei, visszaemlékezési, Nemskéri Erika, Szakolczay Lajos, Ma-

ros Miklós rövidebb írásai, Albert Zsuzsa Illéssel készített interjúja, Illés jelentős képeinek reprodukciói, valamint a művész életrajza, kiállításainak jegyzéke és egy bibliográfia teszik teljessé az emlékkötetet.

A művészbarát Weöres, akinek Illés képeihez írt versei is olvashatók a könyvben, rövid visszaemlékezésében felvázolja Illés pályájának, festői világának alakulását, ahogy a Vaszary- és Gulácsy-hatást mutató, de

szuverén figuratív festésztől indulva az ötvenes évek végére kialakítja erőteljes, a korábbinál sokkal élénkebb színeket alkalmazó képi világát, amelynek főbb motívumai, alakzatai a következő évtizedekben meghatározóak lesznek alkotásain. S bár

Weöresnek jobban tetszettek Illés későbbi harsány „színkordjai”, mint az „egykori barnába ágyazott összhangzó tónusai”, maga is belátja, hogy az életmű egészében és részleteiben is mesteri, s bizony, amikor Illés „harmonikus világa végül is felrobbant”, s absztrakt képein erőteljes színek jelentek meg, Weöres „visszaálmodta a hajdani cézanne-i figuralitását”, mert utólag ismerte fel, hogy a korábbi termékeny korszak is milyen markáns képi világot hozott létre. Gulácsy hatása

különben egy életre szól, erről tanúskodik az 1960-as *Gulácsy emléke kísért* című festmény is, ahol a temperával megfestett, a kép alsó sarkában látható épületek fölé emelkedő kalapos mester festői világát idézik Illés visszafogott, ugyanakkor mégis széles skálán mozgó színei.

Mezei Ottó tanulmányából kiderül, hogy miként Gulácsy is írt, Illés sem idegenkedett az alkotás ezen formájától, s több remek szabad versét olvashatjuk el a kötetben. Ezek közül is kiemelhetők a festői szürrealizmussal is rokonítható *Ember a falban* vagy az *Önarckép IV.* címűek: „Testemen kecskék legelnek. / Szívem üvegburkában dobog. / A pára belémhatolt. / Már nem vér, hanem sűrű köd kering ereimben. // Kilombosodom. / Először vékony nyúlványaim keletkeznek, / Kacsok és indák...” (*Önarckép IV.*)

A klasszikus műveltséget sokra értékelő, a társművészeteket folyamatosan figyelemmel követő Illésnek különösen fontos volt a zene, a muzsika inspiráló ereje. A vele készült, kötetzáró beszélgetésben mondja: „mikor festek, akkor a hanglemezjátszó forog, és szól a zene. Ez a zene egyrészt hangfal, ami elválaszt a külvilágtól és minden egyébtől, ami zavarna a munkában, másrészt ihlető is. [...] Ez ad egy olyan légkört, ami néhány perc múlva már sűrűsödik, és bizonyos idő után eléri azt az izgalmi állapotot, ami fontos ahhoz, hogy abból a va-

lamiból, amit csinálok, valóban műtárgy szülessen meg.”

Egy ilyen rövid recenzió nem igazán alkalmas egy nagyformátumú művész bemutatására, de talán meggyőzi arról az olvasót, hogy érdemes a kezébe vennie az *Illés Árpád emlékkönyvet*, hogy meggyőződhesen arról, amit Weöres Sándor ír: „Illés Árpád kozmikus, univerzális művész”.

L. SIMON LÁSZLÓ

(Összeállította és szerkesztette: Illés Eszter; *Orpheusz Kiadó*, 2005, 240 oldal, 3000 forint)

ADOLF LOOS:

Ornamens és nevelés *Válogatott tanulmányok*

Az átlagember egyszerűen viszonyul az építészethez. Megáll egy új (vagy régi) ház előtt, ránéz, és azt mondja: ez tetszik. Vagy azt: ez nem. De miért az egyik és miért a másik?

Adolf Loos írásai izgalmasak és provokatívak, szókimondók és elkötelezettek, stílusuk világos, mondani-valójuk célratörő. Szóval: szinte nem lehet letenni. Pedig szerzőjük nem író volt, hanem építész, még hozzá nem is akármilyen, bár elkészült munkái inkább a magán- és nem a közösségi tereket vették igénybe, s emiatt ismertségük nem ér fel a világ számtalan emblematikus épületével.